

Erzurumlu Mevlüd Ağanın Deve Masalı

Nazım ÖREN

Birinci Cihan Harbi başladı-ğı zaman Meclis-i Mebusan'daki Türk ve Ermeni mebuslardan şark vilâyetleriyle alâkaları bulunanlar toplandılar, harbe girdiğimiz takdirde neler yapmak icabedeceğini konuştular. İttihad ve Terakkî Fırkası namına benimle Bahaeddin Şakir'i, Ermeni mebuslarından Erzurum mebusu Karakin Pastırmacıyan ile Van mebusu Vartekes'i verilen kararları mahallinde propaganda etmek ve harp çıktığı zaman tatbikata geçmek üzere Erzurum'a gönderdiler.

Biz, bu dört zat, Erzurum'da bir kongre topladık. Bu kongreye şark vilâyetleri ve livalarındaki teşekküllerden ikişer Müslüman ikişer de Hristiyan aza davet ettik. İstanbul'da verilen kararlar bir de bu kongrede gözden geçiriliyordu. Müzakereler güzel gidiyordu. Harbe henüz iştirak etmemiştik.

Bu sıralarda Rusya bir beyanname neşretti. Bunda, Osmanlı Devleti, İtilaf devletleri aleyhine harbe girdiği takdirde Ermenilere istiklâl verileceğini, bütün şark vilâyetlerinin Ermeni devletine mal edileceğini vaad ediyordu.

İşte bu beyanname kongrenin kararlarını da Ermenilerin fikirlerini de alt üst etti. Ermeni çeteleri evvela Van'da sonra Muş'ta tecavüze geçtiler. Ermeni gazetelerinin ağzı değişti. İstiklâlden, Ermeni lisanının resmî dil olarak tanınmasından, şark vilâyetleri vali, mutasarrıf ve kaymakamlarının Ermeni olması lüzumundan, hatta jandarma ve polislerin bile Ermenilerden olmasından bahsetmeye başladılar. Artık müzakerelerin sonu gelmiyordu.

Bir gün yine bir müzakere çıkmaza girmişti. Kongreden bir ricada bulundum: Türkçe gazeteler gibi Ermenice gazetelerin de kongre sonuna kadar mutedil bir lisan kullanmalarının lüzumundan bahsettim. Erzurum mebusu ve Taşnak Komitesi Reisi Karakin Pastırmacıyan Efendi müstehzî bir edayla,

- Bu nasıl teklif... Koca bir milletin ağzını tutabilir miyiz? dedi. Bunu söyleyen Ermeni mebusu, Abdülhamit zamanında Avrupa'dan getirttiği otuz kadar Ermeni komitacı ile, sırf Osmanlı devletini dünya karşısın-

da gülünç bir vaziyete düşürmek ve ecnebi devletlerin Ermeniler lehine müdahalelerini sağlamak maksadıyla İstanbul'da Osmanlı Bankası'nı basan, bankayı bekleyen nöbetçilerimizi kapandığı bankanın pencerelerinden attığı el bombalarıyla polis ve askerlerimizi şehit eden adamdır. O zaman hasta adam adı verilen devletimiz, ecnebi devletlerin baskısı karşısında bu komitecilerin serbestçe bankadan çıkıp kendilerini Avrupa'ya götürecek vapura binmelerine müsaade etmişti. Meşrutiyetten sonra İttihat ve Terakkî hükümeti, bu kara mazili Ermeni'yi Erzurum mebusu yapacak kadar müsamahakâr ve uzlaşıcı davranmıştı.

Ben Karakin'e cevap vermedim. Fakat Erzurum İttihat ve Terakkî Cemiyeti'nin bu kongreye muhahas olarak gönderdiği Mezararkalı Mevlüt ağa atıldı:

- Bu kongrenin işe başladığı günden bugüne kadar ağzımı açıp bir laf etmedim, dedi. Bu hakkımı ve bundan sonraki söz haklarımı yalnız bir defaya mahsus olarak bugün kullanmama müsaadenizi rica ederim.

Mevlüt ağanın Abdülhamit idaresine karşı yapılan Erzurum isyanındaki gayretlerini, isyan sonunda mahkemede yaptığı ateşli müdafaasını kongredeki bütün Ermeniler işitmişlerdi. Mevlüt ağa ile oynamanın kıkırlı ateşle oynamak demek olduğunu hepsi biliyordu.

Mevlüt ağa, asabiyetini sinirli tebessümlerinin altında saklayarak devam etti.

-Ben, dedi böyle çeşit çeşit mektepler görmüş, dünyanın altından vurup üstünden çıkmış adamlara öğüt verecek değilim. Sinirleri biraz yatıştırmak için halû maslahata uygun gördüğüm bir masalı anlatacağım. İsteyen güler, isteyen düşünür, istemeyen de çıkar gider...

Bir gün bir ilkbahar günü develerden, atlardan, katır ve eşeklerden ibaret büyük bir kervan, çingiraklarını çalarak, zillerini öttürerek gelip çamurlu ve dik bir yokuşa dayanır. Dinliyorsun değil mi Karakin Efendi...

Kervan uzun bir moladan sonra yokuşu çıkmaya başlar. Çamur dizde, yükler ise ağırdır. Habire ha, düşe

kalka, ter ve çamur içinde, biri deve biri de eşek iki hayvan hariç, diğerleri yüklerini tepenin başına çıkarabilirler. Yalnız bu iki hayvan, yürümem de yürümem de çamurlara gömüldükçe gömülürler. Koca kervan bunları bekleyecek değil ya... Tepeye çıkanlardan birkaç hayvan getirip bunların yüklerini alırlar. Deve ile eşiği çamurların kucağına bırakıp giderler.

Deve ile eşek, geceyi çamurun içinde geçirir, dinlenirler. Ertesi sabah gözlerine yolun kenarındaki taze bahar otları ilişir. Boyunlarını uzatır, gövdelerini çeker, yavaş yavaş otlamaya başlarlar. Bir iki saat sonra ayağa kalkabilirler. Nihayet titreye titreye yanı başlarındaki çiçekli vadiye inmeye muvaffak olurlar.

Beş gün on gün yerler, içerler keyifleri yerine gelir. Hoplamaya zıplamaya başlarlar. Eski hallerinden daha sıhhatli daha kuvvetli bir hale gelirler.

Başka bir gün gene attan, deveden, katırdan ve eşekten ibaret bir büyük kervan yokuşu çıkmaya başlar. Çingirak sesleri, at kişnemeleri ve eşek anırmaları bizim deve ile eşiğin kulaklarına kadar gelir. Eşek duramaz, deveye sokulur,

- Deve kardeş der, benim keyfim yerine geldi, anıracağım.

Deve o güzel gözleri ve yalvaran bakışlarıyla eşiğin yüzüne bakar,

-Aman kardeş der, sakın öyle bir şey yapma. İçinden gelse bile kendini tut. Sesini çıkarma. Zorun ne? İşte Allah'ın bu kimsesiz cennetinde başıboş istediğimiz gibi yiyip içiyor, hoplayıp zıplıyoruz. Anırıp da ne kazanacaksın? Dinliyor musun Karakin Efendi?

Deve daha yalvarmasını bitirmemişti ki eşek üst perdeden arınmaya başladı.

Meğer kervanın da yorulan ve yükünü yokuşun başına çıkaramayan bir mekkaresi varmış. Kervancılar bu dertlerine derman arıyorlarmış. Vadiden gelen eşek sesini işittikleri zaman hemen koşup eşekle deveyi yakalamışlar, yarı yolda kalan yüklerini bunlara yüklemişler.

Fakat devenin arkadaşı olan eşek, hem ham hem tavlı olduğu için yokuşu çıkarken yorulmuş. Mekkâreciler bunun yükünü alıp deveye yüklemişler. Fakat eşek ya yorgunluğundan ya da -sözüm ona eşekliğinden- gene yürümemiş. Mekkâreciler bu gösterişli eşiği orada bırakmaya kıyamamışlar. Eşiği de devenin üstüne yüklemişler. Dinliyorsun değil mi, Karakin Efendi...

Zavallı deve bu ağır yükün altında yürüyüşüne olanca takat ve kuvvetini sarf ederek bir müddet devam etmiş. Kervan bir uçuşumun kenarından geçerken artık tahammülü kalmamış. Uzun boyununu uzatıp sırtında keyif çatan eşiğin yüzüne bakmış,

- Eşek kardeş, demiş ben oynayacağım. Eşek, - Aman deve kardeş demiş. Ben senin sırtında zaten eğreti duruyorum. Sen oynarsan ben şu uçurumlara yuvarlanıp parça parça olurum. Aman ha! demiş. Deve,

- O kadar yalvarmalarına rağmen sen beni dinlemedin, anırdın. Neticede ben bu hale geldim. Sen de sırtında keyif çatıyorsun. Artık amanı zamanı yok. Sen nasıl beni dinlemedin anırdınsa ben de seni dinlemeyecek anıracağım, der.

Deve zıplamaya başlar ve eşek uçurumlardan aşağıya uçup parça parça olur.

Mevlüt ağa sözüne devamla,

Karakin Efendi, benim okuyup yazmam yok. Fakat bu adamların teklifinde kabul edilmeyecek bir şey olmadığı meydanda. Koca bir milletin ağzı tutulmaz da ondan daha koca bir milletin kulaklarına kurşun mu akıtılır? Daha ne istiyorsunuz? Meşrutiyetin ilânından bugüne kadar keser hep sizin tarafınıza yonttu. Şimdi bu adamların istedikleri, "İtilâf devletleri aleyhine harbe girmeye mecbur olursak bizden ayrılmayınız..." dan ibarettir. Bundan daha doğru yol olur mu?

Sizden rica ediyoruz. Bu tufandan birbirimizi boğazına atılarak değil, birbirimize dostça sarılarak kurtulmanın çaresini arayalım. Ecnebi devletler, kendi menfaatlerine hizmet edecek uşak arıyorlar. Ne bizim ne de sizin elinizden dostça tutacak değiller. Bu adamların gösterdikleri doğru yoldan ayrılıp da deveyi uçuşumun başında oynamaya mecbur ederseniz vallahi billahi paramparça olursunuz, dedi.

Celse kendi kendine bitmişti. Azaların çehreleri kıpkırmızı ve sapsarı kesilmişti. Salonu birer birer terk ettiler. Ben kalktım, Mevlüt ağayı yanaklarından ve sakalından öptüm, öptüm...

Eeeeeh, şimdi aradan kırk sene geçtiği halde aynı düşmanlar hududun arkasında pusu kurmuş. Genç ve zinde vatanımızı parçalamak için yurttaşlarımızın arasına aynı fesat tohumlarını saçmaya çalışıyorlar. Fakat artık Mevlüt ağanın hikâyesindeki eşek meydanda yok. Şark vilâyetlerimiz, hamd olsun şimdi Rusların ve Ermenilerin birkaç defa memleketi nasıl yakıp yıktıklarını bilen vatan çocuklarıyla dolu. Moskofların parayla kendilerine uşak ettikleri komünistler, vatandaşlar arasına nifak sokmak için kimisine sen Kürtsün, kimisine sen Turan'dan geldin, ötekisine sen dinsizsin, berikine sen dindarsın, diyerek onları birbirine düşman yapmaya çalışıyorlar. Fakat Mevlüt ağanın hikâyesindeki eşiğin uçuruma yuvarlandığı zamandan bugüne kadar geçen zaman boşuna geçmedi. Bu vatan bugünkü yalnız yirmi milyonluk Mehmetçikler ordusu var. Şehirli, köylü, erkek, kadın bütün vatandaşlar, bu çelik ordunun birbirine sınımsız sarılmış erleridir. Gerekirse bu millet, tarihteki hesapsız zaferlerine bir yenisini katarak bu hakikati düşmanlarına bir daha öğretecektir ●

(*) Nazım Ören, *Şark Vilâyetlerimiz Sahnesinde Yavın Tarihin Dersleri, Işıl Matbaası, İstanbul (Tarihsiz)*.

